

Zpravodaj

Odborné vzdělávání v zahraničí

č. 6

(20. června)

Problémy vzdělávacího systému Ruské federace (2)	3	Rozklad vzdělávacího systému do uzavřených částí. Chystané reformě školského systému dosud chybí ucelený projekt. Současná situace v odborném a vysokoškolském vzdělávání.
Scénáře a strategie pro odborné vzdělávání (1)	6	Používání metody scénářů. 5 scénářů budoucnosti Evropy podle skupiny <i>Cellule prospective</i> . Scénáře vývoje „sociální Evropy“.
Situace mladých lidí bez kvalifikace	9	Šetření, které provedlo <i>Céreq</i> , rozděluje mladé lidi bez kvalifikace do 6 kategorií (závislé osoby; nezávislé osoby; osoby, které mají vlastní byt, ale nejsou zaměstnány; zaměstnaní, kteří žijí u rodičů; dočasně zaměstnaní, nezávislí na rodině; dočasně zaměstnaní, bydlící u rodičů.
Požadavky na výuku angličtiny	10	Dvanáctibodový plán na všeobecné zvýšení znalostí angličtiny v Německu.
Reforma odborného vzdělávání v Mexiku	11	Čtyři úrovně profesní přípravy. Tvorba jednotného systému profesních kompetencí. Schéma systému odborného vzdělávání.
Vzdělávání dospělých ve Slovinsku	14	Lidová univerzita a další osvětové instituce, podniková vzdělávací zařízení, Program 5000 pro vzdělávání nezaměstnaných. Zákon o národních profesních kvalifikacích zavádí certifikační systém umožňující získat kvalifikaci jinak než formálním vzděláním.
Co nového v časopisech	15	Formation Emploi, 2000, č. 73.
Nové knihy v knihovně	16	EURYDICE, CEDEFOP, NÚOV...

Ve Zpravodaji, který máte v ruce, se shodou okolností setkaly články pojednávající o situaci ve vzdělávání v několika zemích světa. Navzdory různým výchozím podmínkám, odlišným současným možnostem a rozdílné tradici je ideální stav chápán velmi podobně. Měl by zajistit rovný přístup ke kvalitnímu vzdělávání všem obyvatelům, zvýšit celkovou úroveň vzdělání ve společnosti, poskytnout všem kvalifikace uplatnitelné na trhu práce a vzbudit v lidech potřebu dále se vzdělávat v průběhu celého života.

V Ruské federaci panují obavy z toho, že se vzdělávací instituce dostanou pod tlak příliš „tržních“ podmínek, v nichž studovat budou hlavně bohatí, a ti budou také určovat, co a jak se bude učit. Bohatství samo však nedělá lidi moudřejšími ani lepšími, ani je nevybavuje dobrým vkusem (což velmi názorně dokazuje rozmach „podnikatelského baroka“), a proto by tento vývoj mohl mít neblahé důsledky.

V Mexiku se v oblasti odborného vzdělávání k finančním problémům způsobeným špatně fungující daňovou politikou přidružují také problémy s vytvořením jednotného systému profesních kompetencí, který by byl srozumitelný zaměstnancům i zaměstnavatelům.

Informace z průzkumu prováděného ve Francii a popis systému vzdělávání dospělých ve Slovinsku vyznívají poněkud optimističtěji. Na studium nikdy není pozdě a ledacos se dá napravit. Těm, kteří získávají zkušenosti raději praktickou prací než ve školní lavici, vychází vstřícné certifikace znalostí a dovedností získaných prostřednictvím neformálního vzdělávání.

Dvanáctibodový plán na všeobecné zvýšení znalosti angličtiny, který byl přijat v Německu u příležitosti Evropského roku jazyků, je vzhledem k současnému stavu velmi ambiciózní. Zvládnutí dvou, v případě gymnázia dokonce tří cizích jazyků před ukončením studia na střední škole se nezdá být dosažitelným cílem v zemi, kde motivace k učení cizím jazykům dosud nebyla nijak výrazná, protože němčina stále ještě patří ke světovým jazykům a lze se s ní snadno domluvit.

Bez angličtiny to však již nadále nepůjde. Bude patřit k běžnému vybavení každého Evropana stejně jako „Evropský řidičský průkaz na počítače“, o kterém jsme se zmiňovali na tomto místě v lednovém Zpravodaji. Nyní můžeme doplnit další podrobnosti. ECDL (*European Computer Driving Licence*®) je mezinárodně uznávaný certifikát, dokládající schopnost aktivního zvládnutí základních praktických dovedností pro všestranné a efektivní využívání současné výpočetní techniky. Tím se myslí znalost významu základních termínů z oblasti informačních technologií, základní obsluha počítače a spravování souborů, práce s textovým editorem, s tabulkový procesorem, budování a využívání databází, vytváření počítačových prezentací, ovládání jednodušších grafických programů a orientace v informačních sítích. Zárukou kvality certifikátu ECDL jsou evropské společnosti pro informatiku sdružené v Radě evropských profesionálních společností pro informatiku – CEPIS¹, která sídlí ve Frankfurtu. V současné době je členy CEPIS třicet zemí. Naši republiku zastupuje Česká společnost pro kybernetiku a informatiku - ČSKI².

Také o scénářích pro vývoj v Evropě v příštích deseti letech jsme se na tomto místě již jednou zmiňovali. Podrobnější vysvětlení účelu tohoto prorockého počínání najdete v článku na straně 6. Je v něm zmínka o Římském klubu³, který se prognózováním budoucího vývoje zabývá již více než třicet let. Za tu dobu publikoval 28 zpráv a dalších sedm se připravuje. Pro lepší představu uvádíme tři tituly, které nás zaujaly: *No limits to learning* (Učení nemá žádná omezení; 1978), *Im Netz: Die hypnotisierte Gessellschaft* (V síti: Hypnotizovaná společnost; 1999), *Governance in an era of globalisation* (Způsob vládnutí v éře globalizace; připravuje se).

Další Zpravodaj, dvojčíslo 7/8 vyjde jako obvykle 20. srpna. Do té doby „léto budiž pochváleno“. **AK**

¹ <http://www.cepis.org/>

² <http://www.cski.cz/>

³ <http://www.clubofrome.org/>

Problémy vzdělávacího systému Ruské federace (2)

V předminulém⁴ čísle Zpravodaje jsme uveřejnili první část materiálu o současných problémech ruského vzdělávacího systému. V úvodu k němu jsme uvedli, že materiál vznikl na základě dvou článků uveřejněných v září a v říjnu loňského roku v časopise Le Monde de l'éducation. Ty zužitkovávají poznatky shromážděné při rozsáhlém šetření zabývajícím se situací, v níž se v současnosti nachází ruský vzdělávací systém. Šetření provedlo ve spolupráci s ruským federálním ministerstvem vzdělávání konsorcium francouzských výzkumných institucí, v jehož čele stála Université Paris X.

Článek nazvaný Bilance vzdělávacího systému Ruské federace za uplynulých deset let zařazený do minulého čísla Zpravodaje charakterizuje současný stav vzdělávacího systému. Článek, který uveřejňujeme nyní, si všímá zamýšlených opatření, jejichž cílem je zabránit úplnému ztroskotání ruského vzdělávacího systému. Vychází z článku Annie Vinokur Nesnadná obnova vzdělávání.

Východiska z krize vzdělávacího systému?

Ta vzdělávací zařízení v Ruské federaci, která jsou financována jen z veřejných zdrojů, se nacházejí v obtížné situaci, a to jak z hlediska materiálního, tak z hlediska personálního. Stěží zajišťují mzdy učitelů, které často vyplácejí se zpožděním, nemají prostředky na údržbu, natož na nákup učebnic a nových učebních pomůcek. Učitelské sbory stárnou, protože absolventi pedagogických fakult dávají přednost uplatnění v jiných odvětvích a oborech než ve školství. Učitelé jsou přetěžováni a nemají možnost dále se vzdělávat a rozšiřovat si odborné kompetence. Zdravotní stav dětí se v důsledku redukce školských zdravotnických a sociálních služeb zhoršuje. Princip bezplatnosti vzdělávání a povinnosti školské docházky se často nerespektuje.

Vzdělávací zařízení, která mají možnost získávat prostředky i z jiných zdrojů než ze státního rozpočtu, jsou vystavena silným konkurenčním tlakům a jsou neúměrně závislá na požadavcích rodičů žáků, které bývají v rozporu se situací na trhu práce. V důsledku toho vzniká nadbytečná nabídka přípravy na povolání v terciární sféře a začíná se projevovat nedostatek kvalifikovaných pracovníků v průmyslových oborech, zvyšovaný slabou mobilitou pracovních sil. Co je však nejzávažnější, **vzdělávací systém se začíná rozkládat do hermeticky uzavřených částí**. To má příčiny geografické, spočívající v různé úrovni disponibilních zdrojů v regionech, i sociální, spojené s vytvářením různorodých vzdělávacích cest vedoucích od mateřské školy až na školy vysoké, z nichž zdaleka ne všechny jsou přístupné žákům všech sociálních vrstev.

V této situaci, charakterizované silnou fragmentací oblasti vzdělávání, se ústřední vláda zbavila většiny svých rozhodovacích a kontrolních pravomocí ve školství. Teprve po nástupu prezidenta Putina začíná sílit snaha o posílení řídicích funkcí institucí Ruské federace.

Opatření přijatá v současné době v oblasti vzdělávání naznačují, že o vzdělávání projevují zvýšený zájem armáda a církev. Je to patrné z toho, že do posledních ročníků středních škol byla opět zavedena předvojenská příprava a náboženství získává ve všech školách postavení volitelného předmětu.

Hovoří se o připravované **reformě školského systému**. Zatím však existují pracovní varianty pouze jedné její alternativy. Mají ultraliberální charakter a narážejí na značný odpor. Uplatňuje se v nich doktrína prosazovaná mezinárodními organizacemi. K hlavním tezím, z nichž návrh vychází, patří: ① Vzdělávací systém se musí přizpůsobit změnám probíhajícím v jeho okolí a musí primárně uspokojovat požadavky, které jeho klienti vznášejí na vzdělávací

⁴ Původně jsme slíbili pokračování v květnovém čísle Zpravodaje, kam se pro rozsáhlejší článek věnovaný slovinskému školství nevešlo. Čtenářům se omlouváme.

služby. ② Za nedostatečnou kvalitu vzdělávání jsou odpovědni ředitelé škol. Ti musí být podníceni ke zlepšení své činnosti finanční autonomií vzdělávacích institucí a konkurencí na trhu vzdělávání. Musí získat pozici šéfů, kteří „přemění školská centra z prodělečných podniků v podniky ziskové“. ③ Úkolem státu není ani tak financovat vzdělávací služby jako vytvářet národní standardy vzdělávání, výkonové ukazatele (zkušební standardy) a průhledná pravidla financování, která zajistí „jednotu vzdělávacího prostoru“.

V roce 1994 ruský parlament odmítl projekt privatizace všech školských zařízení. Zastánci neoliberálních názorů na ministerstvu školství se nyní snaží prosadit **model vytvářející ve školství konkurenční prostředí**. Počítají s tím, že konkurenci bude podněcovat jednak nový způsob přidělování finančních prostředků školám z veřejných zdrojů, jednak nový způsob hodnocení výsledků vzdělávací činnosti škol.

Nový způsob rozdělování finančních prostředků z veřejných zdrojů je založen na využití „poukázek na vzdělávání“. Předpokládá se, že by každý žák byl dotován určitou částkou, která by však nepokrývala všechny náklady na jeho vzdělávání. Ve svém celku by tyto prostředky odpovídaly nákladům na minimální mzdy školských pracovníků. Žáci by mohli sami volit školu, ve které se chtějí vzdělávat. Prostředky určované poukázkami na vzdělávání mají „sledovat žáka“ a připisují se ve prospěch školy, kterou si žák zvolil. Atraktivní školy, které vyhovují požadavkům rodičů žáků, tak získají více prostředků a pravděpodobně se jim bude lépe dařit shromažďovat dodatečné zdroje, a to především od rodičů žáků.

K tomu, aby bylo možno lépe hodnotit výsledky vzdělávání v jednotlivých školách, mají sloužit **národní standardy obsahu vzdělávání** a **národní test** nahrazující závěrečné zkoušky. Výsledky dosažené v tomto testu se mají zveřejňovat. To zvýší prestiž úspěšných škol a poskytne rodičům užitečné informace pro jejich rozhodování o výběru školy. Uvažuje se o tom, že by žáci, kteří uspějí při národním testu, měli usnadněn přístup na vysoké školy.

Je zřejmé, že navrhovaný model je diskriminující a prohlubuje nerovnosti vzdělávacích šancí. Zahraniční zkušenosti totiž ukazují, že školy působící v znevýhodněném prostředí jsou v takto chápaném konkurenčním boji výrazně poškozovány. Nemají možnost získat dodatečné prostředky, ačkoli právě ony by je potřebovaly k tomu, aby mohly lépe zajišťovat vzdělávání defavorizovaných žáků.

V oblasti **odborného vzdělávání** ministerský návrh předpokládá, že vzdělávací zařízení budou pracovat podle objednávky zaměstnavatelů. Jde o „systém dvou smluv“. Zaměstnavatelé by měli uzavírat smlouvy jednak se vzdělávacími zařízeními – v nich se specifikují požadavky na cíle a obsah odborného vzdělávání i závazky týkající se financování – jednak se žáky, kteří se zaváží pracovat u zaměstnavatele tak dlouho, dokud se mu nenavráti jeho náklady vynaložené na přípravu žáků.

Realizace navrhovaného modelu by zvýšila flexibilitu vzdělávacího systému a přinesla by pravděpodobně úsporu výdajů vynakládaných na vzdělávání z veřejných prostředků. Jsou však s ní spojena značná rizika. Takový model neumožňuje předjímat potřeby trhu práce v horizontu určeném minimálně učební a studijní dobou. Rezignuje na respektování společenských požadavků vznášených na vzdělávání: zvyšovat vzdělanostní úroveň společnosti, zlepšovat mobilitu pracovní síly, rozvíjet obecné kompetence a schopnost konkurence ekonomiky, upevňovat sociální soudržnost.

V Ruské federaci v současné době **neexistuje alternativní ucelený projekt reformy vzdělávacího systému**. Objevují se jen fragmentární návrhy, odrážející dílčí zájmy různých subjektů. Mají převážně defenzivní charakter a jsou reakcí na zmíněný neoliberální model vypracovaný ministerstvem školství. Označují se proto jako konzervativní nebo etatistické. Jejich hlavním hlasatelem je parlamentní Výbor pro vzdělávání. Pozitivně se k nim staví i Akademie pedagogických věd, představitelé některých regionů a mají zřejmě silnou podporu veřejnosti. Cílem těchto návrhů je omezit rozsah placených služeb ve školství, posílit roli

státu a obnovit financování vzdělávání z veřejných zdrojů, zlepšit životní a pracovní podmínky učitelů. Požaduje se také prodloužení povinné školní docházky z deseti na dvanáct let. Tento návrh se zdůvodňuje snahou zabránit přetěžování žáků a zlepšit jejich zdravotní stav. Je však zřejmé, že hlavním záměrem, který návrhy sledují, je zabránit propouštění učitelů, k němuž by muselo dojít v důsledku poklesu počtu žáků.

Odpor proti reformnímu návrhu, který projevují regiony, má ekonomické pozadí. Z 89 regionů je jen 8 natolik bohatých, že mohou přispívat do státního rozpočtu – mluví se o nich jako o „dárcích“ – ostatní jsou závislé na federálních dotacích. Ty nejsou účelově určeny a regiony samy mohou rozhodovat o jejich využití. Neoliberální projekt připravený ministerstvem školství předpokládá, že by odpovědnost za všechny druhy škol, kromě škol vysokých, převzaly regiony. Federální dotace by již neměly globální povahu, ale byly by směřovány do určitých odvětví, tedy i do školství. Subvencované regiony by tak byly zbaveny jakékoli rozpočtové autonomie. Regiony bohaté, „dárcovské“, ministerský návrh podporují a vyžadují, aby jim bylo poskytnuto právo stanovit normy, které by měly vyšší závaznost než normy federální. Očekávají, že by se zvýšila jejich autonomie v rámci federace a zlepšila jejich schopnost konkurence.

Zvláštní situace se vyvinula v oblasti **vysokoškolského vzdělávání**. To vysoce profitovalo z deregulace vzdělávání, z přílivu studentů pocházejících z populačně silných ročníků a z růstu zájmu o vysokoškolské vzdělávání. Prestižní univerzity rozšířily svůj vliv, a to jak horizontálně, tak vertikálně. Začaly zakládat v regionech své pobočky, spojovaly se se soukromými středními školami. Tato situace se však začne v příštích letech měnit, protože do věku, v němž se zahajuje vysokoškolské vzdělávání, budou dorůstat početně slábnoucí populační ročníky. Počet zájemců o vysokoškolské vzdělávání se vyrovná s počtem studijních míst zajištěných státními dotacemi. Univerzity tedy nebudou moci nabízet ve větším rozsahu placené vzdělávání a budou mít omezené možnosti výběru studentů. To ovlivní i situaci vyučujících, kteří nyní mají značný zisk z přípravy testů pro přijímací zkoušky.

Zdá se, že **může dojít ke třem alternativám vývoje vysokoškolského vzdělávání**:
① Rozpoutá se nelítostný konkurenční boj, který povede k likvidaci některých vysokých škol, a to zvláště těch, které působí v regionech.
② Vysoké školy získají od federálních orgánů právo zavést školné pro všechny studenty, které budou přijímat bez vstupních zkoušek na základě výsledků maturit.
③ Některé vysoké školy získají možnost ovlivňovat celý vzdělávací systém tím, že začnou vytvářet „komplexy“ zahrnující školy všech úrovní, včetně škol mateřských a zařízení dalšího vzdělávání. Tato strategie se již uplatňuje a podporuje ji ministerstvo školství. To v ní vidí možnost obnovit alespoň zčásti kontrolu vzdělávacího systému prostřednictvím vysokých škol, které hodlá i nadále financovat. Představitelé vysokých škol se však staví odmítavě k tomu, že by se univerzity měly stát nástrojem kontroly vzdělávacího systému. Také regiony s posilováním úlohy vysokých škol nesouhlasí, protože se obávají růstu vlivu velkých univerzit, především moskevských a petrohradských.

S ohledem na nedostatek finančních prostředků a na destrukci mechanismů řízení školského systému **není pravděpodobné, že by mohl návrh opatření předkládaný ministerstvem školství přispět k řešení situace**. Rostou obavy z toho, že v oblasti školství, která je tak významná pro rozvoj země, budou i nadále krátkodobé zájmy hrát větší roli než zájmy dlouhodobé, zájmy skupin, které profitují ze sociální a geografické diferenciaci školství, budou převažovat nad zájmy společenskými.

Deregulace vzdělávacího systému, ekonomická krize a růst sociálních rozdílů, které charakterizují uplynulých deset let, vedly ve školství k fragmentaci struktur a k narušení vztahů mezi institucemi. Nedojde-li v brzké době k demokratickým změnám, půjde obtížně nalézt příznivější cestu dalšího vývoje.

Použitá literatura:

Vinokur, Annie: La difficile rénovation de l'éducation. [Nesnadná obnova vzdělávání.] Le Monde de l'éducation, Octobre 2000, s. 60-62. ■

Scénáře a strategie pro odborné vzdělávání (1)

Na rozdíl od České republiky nedošlo v Evropě v devadesátých letech k zastavení prognosticky orientovaných výzkumů. V řadě států pracují s podporou vlád renomované instituce, které se dlouhodobě zabývají tvorbou a aplikací vědeckých metod umožňujících na základě analýz ověřených poznatků různých společenských a ekonomických jevů a trendů modelovat situace, o nichž lze – s jistou mírou pravděpodobnosti – předpokládat, že mohou ve střednědobém výhledu nastat. V návaznosti na to se rozvíjejí úvahy o tom, jak by vzniklé situace mohly ovlivnit vývoj ekonomiky i ostatních složek společenského života, a připravují se návrhy, jak na očekávaný vývoj reagovat.

K jedněm z prvních pokusů formulovat vědecky podložené představy o možných směrech budoucího vývoje různých stránek společenského a ekonomického života patří práce Římského klubu. Ten začal v sedmdesátých letech vypracovávat a publikovat zprávy týkající se vývoje země, ovzduší, vody a půdy.

Od sedmdesátých let vzniklo nezávisle na sobě několik vědecky podložených metod, které umožňují analyzovat velké množství rozmanitých údajů a na základě jejich analýzy vytvořit relativně přehledné a věrohodné představy o možném společenském a ekonomickém vývoji v jednotlivých regionech, zemích i v globálních dimenzích. Výsledky získané těmito metodami jsou předávány rozhodujícím činitelům tak, aby mohli včas přijmout účelná opatření, kterými by šlo předejít eventuálním rizikům očekávaného vývoje, nebo je alespoň minimalizovat.

Pro soubory vytvořených modelových situací a s nimi souvisejících alternativách návrhů opatření k odstranění vznikajících rizik se nyní vžilo označení „scénáře“. K nejznámějším z nich patří scénáře sociálně ekonomického vývoje v Evropě vypracované skupinou „Cellule Prospective“, která byla vytvořena z podnětu předsedy Evropské komise J. Delorse, a scénáře, které věnují pozornost zaměstnanosti a sociálním jistotám. Ty zpracovala skupina zřízená francouzskou vládou při Hlavním komisariátu pro plánování a zveřejnila je v roce 1999.

V posledních třech letech se rozvíjejí práce i na tvorbě scénářů pro odborné vzdělávání a kvalifikace. Spolu se scénáři týkajícími se ekonomiky a technologií, zaměstnanosti a sociálních záležitostí je připravuje CEDEFOP ve spolupráci s Evropskou nadací profesní přípravy (ETF). Koordinátor tohoto projektu Burkart Sellin vypracoval zprávu o postupu prací na tvorbě těchto scénářů a o dosažených předběžných výsledcích.⁵ S jeho laskavým svolením jsme využili rukopisu této zprávy ke zpracování dvou článků. První informuje o zmíněných scénářích sociálně ekonomického vývoje v Evropě, druhý, který uveřejníme v následujícím čísle Zpravodaje, o scénářích pro odborné vzdělávání.

Metody scénářů a oblasti jejich využití

Alternativní scénáře a strategie jsou základem pro střednědobé a dlouhodobé nosné rozhodování. Napomáhají k tomu, aby se ozřejmily komplexní souvislosti určitých sledovaných jevů v relativně jednoduchém – ale nezjednodušujícím – rámci. Jsou k dispozici zúčastněným osobám (*stakeholders*), kterým usnadňují vnímání střednědobých perspektiv a přijímání odpovídajících rozhodnutí respektujících rozdílné zájmy zainteresovaných subjektů jako například zaměstnanců a zaměstnavatelů.

K vypracování scénářů poskytujících jednorázový okamžitý pohled na určité záležitosti se používá metoda „*benchmarkingu*“ (orientačního testování podle stanovených kritérií). Ta na základě analýzy řady ukazatelů, charakterizujících např. schopnost konkurence podniků nebo

⁵ Burkart Sellin: Szenarien und Strategien für Berufsbildung und Lebenslanges Lernen (LLL) in Europa. Rukopis. 2001.

regionů, umožňuje formulovat závěry o přednostech nebo nevýhodách umístění investic apod. V oblasti vzdělávání a odborného vzdělávání se této metody využívá od osmdesátých let. Je srovnatelná s delfskou metodou, která vznikla v téže době. Ta spočívá v několikanásobně opakovaném dotazování expertů, jehož cílem je vymezení a postupné zpřesňování představ o možném dalším vývoji určité oblasti nebo jevu. Je vhodná pro získání krátkodobě platných výpovědí umožňujících nezbytné rozhodování.

Metoda scénářů může být za určitých podmínek užitečná k plnění těchto úkolů:

- ① K hledání strategií, popř. k ověřování alternativních strategií a k identifikování nejdůležitějších nebo nejpravděpodobnějších trendů budoucího vývoje.
- ② K redukcí komplexu protikladných a neprůhledných či multivariantních souvislostí.
- ③ K zvěcnění kontroverzních debat, ke sbližování nebo sjednocování krajních stanovisek a k dosahování pragmatického rozhodnutí založeného na širokém konsensu o perspektivě.
- ④ K integraci kvantitativních společenskovědních a statistických dat s kvalitativními poznatky získanými např. rozhovory a sekundárními analýzami.

Metoda scénářů neklade nároky na reprezentativnost. Vyžaduje ovšem vysokou míru důvěryhodnosti a přijatelnosti. Je spíše záležitostí aplikovaného výzkumu než výzkumu základního a má těsné vztahy k praxi.

Práce Cellule prospective

Tato skupina věnuje soustavnou pozornost pěti velkým tematickým okruhům:

- ❖ Vývoj institucí a způsobu vládnutí.
- ❖ Sociální soudržnost.
- ❖ Hospodářská přízpůsobivost.
- ❖ Rozšiřování EU.
- ❖ Mezinárodní kontext.

Tato témata jsou konsultována s vysoce postavenými činiteli Evropské komise a jiných evropských institucí. Témata jsou na projednávána na seminářích, na nichž se vypracovávají alternativy možného vývoje. Ty postihuje pět scénářů, které se považují za „koherentní, související a přijatelné obrazy budoucího vývoje“. Scénáře podávají přehled možností, faktorů a aktérů, jejichž role může být v budoucnosti rozhodující.⁶

Scénář 1 „**Triumf trhu**“ počítá s tím, že dojde k absolutní vládě hospodářského liberalismu a v důsledku toho k uvolnění pohybu zboží a služeb. Evropa se nebude odlišovat od zbytku vyspělých zemí světa a vznikne jednotný globální trh.

Scénář 2 „**Sto květů**“ se vyznačuje rostoucím rozkladem (a korupcí) ve velkých veřejných i soukromých institucích, ústupem Evropanů na lokální úroveň, což povede k rozšiřování stínové ekonomiky. Vzroste počet různých občanských iniciativ, které však nebudou nijak vzájemně propojeny.

Scénář 3 „**Rozdělená odpovědnost**“ je založen na hypotéze, že na základě příznivého ekonomického vývoje se promění veřejný sektor a v důsledku toho se bude rozvíjet nová sociální a průmyslová politika.

Scénář 4 „**Rozvíjející se společnost**“ očekává, že bude pokračovat sociálně ekonomická a politická transformace společnosti a spolu s ní se budou prosazovat ekologické hodnoty a ohled na rozvoj člověka. Jde o nový humanismus, který otevírá cestu k nemateriální renesanci světa.

Scénář 5 „**Neklidné sousedství**“ popisuje slabou Evropu charakterizovanou bouřlivým geopolitickým vývojem na východě i na jihu, který povede k rostoucímu napětí a ke

⁶ Viz též Zpravodaj 4/2001, s.2.

konfliktům. To způsobí, že „Evropská rada bezpečnosti“ bude zcela zahlcena řešením otázek obrany a bezpečnosti.

Z těchto scénářů je přinejmenším zřejmé, že hledání vize pro Evropu, pro její instituce sledující její identitu a geopolitickou stabilitu je živou záležitostí. Proces rozšiřování Evropské unie není ukončen a k základnímu konsensu o sociálně ekonomickém směru, kterým by se Evropa měla v příštích deseti letech ubírat, se ještě nedospělo. Další stabilizace Evropy za podmínek zvyšování výkonnosti a dosahování hospodářské i sociální prosperity zůstává stále jen nejistou hypotézou.

Scénáře vývoje „sociální Evropy“⁷

V rámci příprav na francouzské předsednictví v Evropské komisi, během něhož se mělo na podzim roku 2000 na konferenci v Nice jednat o reformě evropských institucí, byla ve Francii vytvořena pracovní skupina vedená Výzkumným a vzdělávacím střediskem pro sociálně ekonomické analýzy při Vysoké škole technické pro stavbu silnic a mostů (která patří k prestižním *grandes écoles*). V této skupině se sešli vysoce postavení úředníci, poradci, vědečtí pracovníci i zástupci zaměstnavatelských organizací a odborů a ti se shodli na několika sociálně politických scénářích. Práce skupiny reagovala na poznatek, že se ekonomické a měnové záležitosti projednávané v Evropě již dlouhou dobu vyvíjejí bez vztahu k „Evropě sociální“.

Pracovní skupina hledala odpovědi na tyto otázky:

- ① Jak se bude v nových podmínkách (tvořených ekonomickými a měnovými rozhodnutími) vytvářet sociální solidarita?
- ② Jaké vzniknou nové modely podnikových vyjednání?
- ③ Jaká bude budoucí role trhů v jednotlivých členských zemích a v Evropské unii?
- ④ Jaké místo zaujmou sociální partneři jak na národní úrovni, tak na úrovni Evropské unie?

Na základě odpovědí na tyto čtyři otázky byly vytvořeny čtyři scénáře podoby sociální Evropy, které berou v potaz možnosti vývoje, založené na tom, zda se budou či nebudou

- ❖ sociální systémy jednotlivých států i nadále vyvíjet izolovaně;
- ❖ systémy podnikového kolektivního vyjednávání sjednocovat;
- ❖ systémy sociálního zabezpečení měnit v souvislosti s evropskou výkonností.

Při tvorbě scénářů byly využity především odpovědi na otázky týkající se podnikového vyjednávání a sociální solidarity. Odpovědi na otázku podnikového kolektivního vyjednávání byly hledány v alternativách pokračující divergence nebo postupné konvergence, odpovědi na otázku sociální solidarity v alternativách přetrvávající národní kompetence nebo vzrůstu evropské dimenze.

Kombinací těchto otázek a dimenzí vznikla následující matrice:

Podnikové vyjednávání // sociální solidarita	Zachování různých modelů (status quo)	Konvergence ve směru sjednocování
zůstanou rozdílné mezi zeměmi (status quo)	<i>Scénář A:</i> Roztříštěná sociální Evropa	<i>Scénář B:</i> Konkurující sociální Evropa
získají dodatečnou evropskou dimenzi (silnější sociální kohese)	<i>Scénář C:</i> Přes všechny rozdíly solidární Evropa	<i>Scénář D:</i> Integrovaná sociální Evropa

⁷ Emploi, négociations collectives, protection sociale: vers quelle Europe sociale? Rapport du Groupe présidé par Joel Maurice. Paris, novembre 1999. ■

Situace mladých lidí bez kvalifikace

Často se opakuje tvrzení, že mladí lidé, kteří nezískali kvalifikaci, jsou vystaveni značnému riziku marginalizace, která se projevuje omezenými šancemi uplatnit se na trhu práce a sníženou možností zaujmout stabilizované postavení ve společnosti. Pracovníci francouzského Střediska pro studium a výzkum kvalifikací – Céreq si v této souvislosti položili otázku, do jaké míry lze toto tvrzení generalizovat, pro jak velkou část populace, která nezískala kvalifikaci, platí. Využili výsledků rozsáhlého šetření nazvaného Generace 92 (Zpravodaj o něm informoval v číslech 3/98 a 6/99), které sledovalo osudy absolventů všech druhů škol z roku 1992 po pěti letech po ukončení studia, a zjišťovali životní dráhy těch, kteří opustili školy bez odpovídajícího certifikátu o úspěšném ukončení studia. Šlo o 146 000 osob, tedy o 27,5 % těch, kteří v roce 1992 opustili školu. Podle francouzských zvyklostí se tito lidé označují jako lidé sans diplôme – bez diplomu nebo „bez kvalifikace“. Z celého souboru osob bez kvalifikace byl vytvořen vzorek těch, kteří získali vzdělání úrovně VI až IV. Jde tedy o ty, kteří odešli předčasně z nižších sekundárních škol (úroveň VI), kteří ukončili vzdělávání v prvním nebo ve druhém ročníku vyšší sekundární školy (úroveň V bis), kteří ukončili vzdělávání v krátkých cyklech profesní přípravy, aniž by získali certifikáty CAP nebo BEP nebo ukončili vzdělávání v lyceích ve třetím ročníku (úroveň V) a o ty, kteří sice ukončili vzdělávání v posledním ročníku lyceí, ale nezískali bakalaureát (úroveň IV).

Výsledky provedeného šetření ukazují, že situace mladých lidí, kteří opustili školu „bez diplomu“ není stejná. U některých se projevují výrazné znaky marginalizace, jiní se dobře uplatnili jak na trhu práce, tak ve společenském životě. Pracovníci provádějící šetření se pokusili rozdělit mladé lidi bez kvalifikace do několika kategorií. Použili k tomu dvou kritérií. Jedním z nich bylo uplatnění na trhu práce, druhým integrace do rodiny. Podle ní se posuzoval stupeň sociální zralosti.

Po pěti letech od odchodu ze školy je situace těch, kteří nezískali kvalifikaci, značně různorodá. Posuzováno podle jejich uplatnění na trhu práce existují ti, kteří získali stálé zaměstnání, jsou zaměstnanci, pomocníky v domácnosti nebo nezávislí pracovníky. Jiní mají dočasné nebo přechodné zaměstnání, ostatní nepracují vůbec. Z hlediska sociální integrace lze ve sledované skupině osob najít ty, kteří žijí spolu s rodiči, ty, kteří mají svůj byt, i ty, kteří založili vlastní rodinu. Podle těchto ukazatelů lze mladé lidi bez kvalifikace rozdělit do šesti kategorií. Podíl osob, které do jednotlivých kategorií spadají, je téměř shodný a pohybuje se od 13 do 17 %. Jedinou výjimkou je kategorie Závislé osoby, v níž je 21 % z osob bez kvalifikace.

❖ Závislé osoby – chlapci žijící u rodičů

Jde o nejvíce zastoupenou kategorii – 21 %. Tvoří ji ze dvou třetin mladí muži, kteří pět let po odchodu ze školy nepracují, jsou většinou svobodní a žijí v domácnosti rodičů. Skutečně neaktivních je však jen 7 % z nich, 15 % se účastní nějakých kurzů profesní přípravy a zbývající vypovídají, že stále hledají zaměstnání.

❖ Nezávislé osoby – nová rodina

Do této kategorie spadá 15 % z osob bez kvalifikace. Pro ně je charakteristické, že se vyznačují pozitivními znaky jak z hlediska uplatnění na trhu práce, tak z hlediska sociální integrace. Mají trvalé zaměstnání, nežijí u rodičů, tři čtvrtiny z nich založily vlastní rodinu a třetina z nich má dítě. V této kategorii převažují ti, kteří získali vzdělání vyšší úrovně (IV), pocházejí z dobře situovaných rodin, jejichž otcové jsou samostatně výdělečně činní.

❖ Osoby, které mají vlastní byt, ale nejsou zaměstnány – mladé matky

V této kategorii, v níž je 15 % z osob bez kvalifikace, převažují mladé ženy. Jde o matky s jedním nebo s více dětmi. Lze předpokládat, že situace, v níž se tyto ženy nacházejí, je z jistého hlediska přechodná. Většina z nich totiž vypovídá, že hledají zaměstnání a mají

velký zájem o svou profesní budoucnost. S ohledem na tyto skutečnosti pravděpodobně nejde o kategorii lidí bez kvalifikace, kteří by byli výrazněji ohroženi marginalizací.

❖ *Zaměstnaní, kteří žijí u rodičů – prodloužené dospívání*

17 % z mladých lidí bez kvalifikace má zaměstnání, ale žijí stále u svých rodičů. Jde převážně o svobodné mladíky. Je to skupina, jejíž členové se nejméně starají o svou budoucnost. Většinou dosáhli vzdělání V. nebo IV. úrovně. Jde o lidi, kteří si záměrně prodlužují období své adolescence. Získali sice stálé zaměstnání, ale nejsou ochotni založit rodinu. Přesto nepocítují, že by byli vylučováni ze společnosti.

❖ *Dočasně zaměstnaní, nezávislí na rodině – směřující k nezávislosti*

Jde o 16 % ze skupiny osob bez kvalifikace. Převahu v této kategorii mají ženy, které získaly vzdělání IV. úrovně, tj. absolvovaly lyceum, ale nesložily bakalareát. Mají sice obtíže s hledáním zaměstnání, pokud pracují, tak pouze dočasně nebo příležitostně, ale založily vlastní rodinu a žijí nezávisle na rodičích. Jejich situace je dvojznačná. Z hlediska profesního tyto osoby nejsou úspěšné a dostávají se do rizikových pozic. Z hlediska sociálního však zpravidla nemívají problémy se zařazením do společnosti.

❖ *Dočasně zaměstnaní, bydlící u rodičů – přechodová skupina*

Z osob bez kvalifikace lze do této kategorie zařadit asi 17 % převážně mladých mužů. Jde o skupinu blízkou té, která je označována jako *Závislé osoby – chlapci žijící u rodičů*. Na rozdíl od ní mají zaměstnání, ovšem dočasné nebo příležitostné.

Z uvedeného je zřejmé, že zdaleka ne všichni, kdo opustili školu, aniž by získali určitý certifikát nebo kvalifikaci, jsou ohrožováni profesní a sociální marginalizací. Posuzováno podle uvedených dvou kritérií globálně, lze celou skupinu osob bez kvalifikace rozdělit do tří skupin. První skupinu představují „nezávislí“. Patří k nim ti, kteří mají stabilní zaměstnání a žijí samostatně, ti, kteří mají stabilní zaměstnání, ale neopustili ještě své rodiče, a ti, kteří mají dočasné zaměstnání, ale založili vlastní domácnost. Jde o přibližně 45 % z osob bez kvalifikace. Druhou skupinu tvoří „závislí“. Mezi osobami bez kvalifikace jich je asi 21 %. Nenacházejí uplatnění na trhu práce, žijí u svých rodičů a nemají snahu společensky se osamostatnit. Třetí skupina zahrnuje asi 35 % z osob bez kvalifikace. Jsou to „osoby rizikové“, tj. ti, kteří nemají trvalé zaměstnání a žijí u rodičů, nebo ti, kteří sice žijí samostatně, ale nenašli uplatnění na trhu práce. Ti jsou silně ohroženi marginalizací, a to nejen na trhu práce, ale i ve společenském životě.

Nepříznivá situace, v níž se nacházejí pět let po ukončení školy někteří z těch, kdo ji opustili bez kvalifikace, však nemusí být trvalá. U některých – a to převážně u mladých žen – se může změnit po uzavření manželství. U jiných ji mohou příznivě ovlivnit různá opatření usnadňující vstup na trh práce. Obecně lze čekat, že ke zlepšování podmínek pro vstup na trh práce i pro stabilizaci sociálního postavení dojde tehdy, když nastane ekonomická konjunktura. I v této situaci ovšem budou mít lepší šance ti, kdo získali vzdělání vyšší úrovně.

Pramen: Bordigoni, Marc: Les jeunes sortis de l'école sans diplôme face aux risques d'exclusion. Céreq Bref, 2001, č. 171. ■

Požadavky na výuku angličtiny

Evropský rok cizích jazyků 2001 otevřela v Německu Zahajovací konference, na níž byl vytyčen dvanáctibodový plán na všeobecné zvýšení znalosti angličtiny. Ta se považuje za součást interkulturní kompetence usnadňující spolužití různých etnik i za nezbytnou součást profesní kvalifikace. Plán obsahuje tyto požadavky a úkoly:

❖ Posunout zahájení výuky angličtiny již do prvního ročníku základní školy, popřípadě i do předškolních zařízení. Vyučování nelze považovat za součást školních her, musí směřovat k osvojení základů jazyka.

- ❖ V nižší sekundární škole je zapotřebí výrazně zvýšit kvalitu výuky angličtiny, tak aby každý absolvent ovládal základy písemné i ústní komunikace v angličtině.
- ❖ Ve vyšších sekundárních školách si žáci musí osvojit dva (v reálných školách) nebo tři (v gymnáziích) cizí jazyky. Cizí jazyky se stanou povinnou součástí maturity.
- ❖ V odborných školách musí docházet k prohlubování základních znalostí angličtiny a k jejich rozšiřování o znalosti speciální, odpovídající učebnímu oboru.
- ❖ Je nutno přezkoumat způsoby vyučování angličtině a zefektivnit výuku pomocí komunikačních medií.
- ❖ Ve školách je zapotřebí zavést dvojjazyčné vyučování, a to minimálně v jednom vyučovacím předmětu. Zvláště se pro to hodí předmět „Ekonomika“.
- ❖ Významným úkolem je získat pro výuku angličtiny co nejvíce učitelů, jejichž mateřskou řečí je tento jazyk.
- ❖ Ve vzdělávání učitelů je záhodno zvýšit počet hodin praxe. Každý, kdo na vysoké škole studuje cizí jazyk, by měl absolvovat minimálně jeden rok studia v odpovídající cizí zemi.
- ❖ Intenzivněji se musí rozvíjet výměnné programy, a to jak pro učitele, tak pro žáky a učně.
- ❖ Vysokoškolské vzdělávání se musí internacionalizovat. K tomu přispěje, když se některé přednášky uskuteční v angličtině. Tím se kromě jiného zvýší zájem cizinců o studium na německých vysokých školách.
- ❖ Podniky by ve vlastním zájmu měly podporovat zaměstnance při studiu angličtiny. Toto studium v rámci dalšího vzdělávání by se mělo orientovat na potřeby podniku.
- ❖ Osvojování cizích jazyků by mělo být stát nedílnou součástí celoživotního vzdělávání.

Pramen: Let's talk about English. Wirtschaft und Berufserziehung. 2001, č. 3, s. 29-30. ■

Reforma odborného vzdělávání v Mexiku

Jedním ze závažných problémů, který brzdí růst mexické ekonomiky, je nízká úroveň vzdělání obyvatelstva. Uvádí se, že průměrná doba, po kterou 38 milionů evidovaných zaměstnaných osob navštěvovalo školu, je 6,7 let. Většina z nich tedy absolvovala nanejvýš základní školu. Mladí lidé, kteří nyní vstupují na trh práce – a je jich asi 1 milion ročně – strávili ve škole již průměrně osm let, ovšem jen asi jedna třetina z nich získala profesní kvalifikaci. Ta však v mnoha případech neodpovídá požadavkům zaměstnavatelů. To se připisuje skutečnosti, že učební plány vznikají na ministerstvu školství bez větší účasti zaměstnavatelů a školní dílny jsou vybaveny zastaralými stroji a zařízeními, s nimiž se absolventi v praxi již nesetkají. Do odborného vzdělávání zasahuje nejen ústřední vláda, ale i orgány jednotlivých spolkových států. Protože chybějí celostátně platné standardy odborného vzdělávání, nejsou vydávány certifikáty rovnocenné a mají pro zaměstnavatele malou informační hodnotu. Některé druhy odborného vzdělávání neposkytují možnost přechodu do vyšších škol nebo přestupu do jiných oborů. To má za následek, že mnoho žáků nedokončí odborné vzdělávání. Statistické údaje uvádějí, že sekundární školy předčasně opouští více než polovina žáků.

Problémy vyvolávané nízkou kvalitou odborného vzdělávání se v poslední době vyostřily v důsledku snahy mexické vlády výrazně zvýšit výkonnost ekonomiky. Došlo k liberalizaci podmínek podnikání, Mexiko vstoupilo do OECD a do hospodářského společenství NAFTA (*North American Free Trade Area* - Severoamerická zóna volného obchodu). V Mexiku také začaly působit některé mezinárodní firmy a to vše vystavuje domácí ekonomiku silné konkurenci vyspělých států. Provedené změny zvýšily poptávku po kvalifikovaných pracovních silách. Existující systém odborného vzdělávání však není s to připravit je ani

v potřebném počtu, ani jim poskytnout odpovídající kvalifikaci, a proto bylo nutno přistoupit k jeho reformě.

System odborného vzdělávání dosud nabízí čtyři druhy profesní přípravy, odlišující se svou úrovní:

① Kurzy, v nichž je možno získat základní kvalifikaci k výkonu jednoduchých pracovních činností. Jediným předpokladem pro přijetí do těchto kurzů je absolvování počátečního vzdělávání.

② Dvou až čtyřleté ucelené vzdělávání v sekundárních školách, které poskytuje kvalifikaci odborného dělníka nebo „technickou maturitu“. Po získání kvalifikace odborného dělníka, mohou absolventi vstupovat do zaměstnání nebo dále studovat na vyšších technických školách. Absolventi, kteří získali „technickou maturitu“ mohou studovat na technických vysokých školách.

③ Odborné studium v terciárních vzdělávacích zařízeních, které otevírá cestu k dalšímu vysokoškolskému vzdělávání a k získání magisterského diplomu – *maestría*.

④ Postgraduální studium technického směru vedoucí k získání nejvyšší možné úrovně vzdělání – *doctorado*.

Reformu mexického odborného vzdělávání podporuje Světová banka a jako v jiných zemích, tak i v Mexiku financuje především ty projekty, které vedou k liberalizaci profesní přípravy. Jedním z hlavních záměrů reformy je prosadit nový způsob certifikace kvalifikací. Na rozdíl od školského pojetí certifikace, při níž jde o hodnocení získaných vědomostí a dovedností, by mělo jít o posuzování profesních kompetencí, bez ohledu na to, kdy a jak byly získány. Certifikují se dílčí kvalifikace, které se mohou na trhu práce uplatnit samy o sobě nebo v kombinaci s dalšími dílčími kvalifikacemi.

Očekává se, že reforma odborného vzdělávání povede ke zlepšení situace v několika směrech:

- ❖ Umožní lépe definovat profesní kvalifikace tak, aby odpovídaly požadavkům trhu práce.
- ❖ Povede k flexibilizaci učebního procesu, neboť bude možno certifikovat i dílčí profesní způsobilosti. Žáci tedy nemusí absolvovat celou profesní přípravu a přesto získají osvědčení o nabytých dílčích kvalifikacích, které mohou ve vhodnou dobu rozšířit dalším odborným vzděláváním. Nový způsob certifikace usnadňuje i formální uznávání způsobilostí získaných mimo školské vyučování.
- ❖ Identifikace způsobilostí, které jsou nezbytné pro výkon určitého povolání, umožní vytvářet celostátně platné standardy odborného vzdělávání. To zvýší transparentnost jednotlivých certifikátů a poskytne relevantní informace zaměstnavatelům.

Proces realizace reformy odborného vzdělávání spočívá – obrazně řečeno – na čtyřech pilířích:

❖ Tvorba jednotného systému profesních kompetencí: Byl založen Systém sjednocování pracovních kompetencí (*Sistema Normalizado de Competencia Laboral*) a Systém certifikace pracovních kompetencí (*Sistema de Certificación de Competencia Laboral*). Jejich úkolem je vypracovat Národní systém pracovních kompetencí (*Sistema Normalizado de Competencias Laborales*). Ten je východiskem pro realizaci nových forem získávání kvalifikací a pro jejich certifikování. Práci obou systémů řídí Rada pro sjednocování a certifikování pracovních kompetencí (*Consejo de Normalización y Cerificación de Competencias Laborales - CONCERT*), ve které jsou zastoupeni představitelé soukromých podniků a odborů.

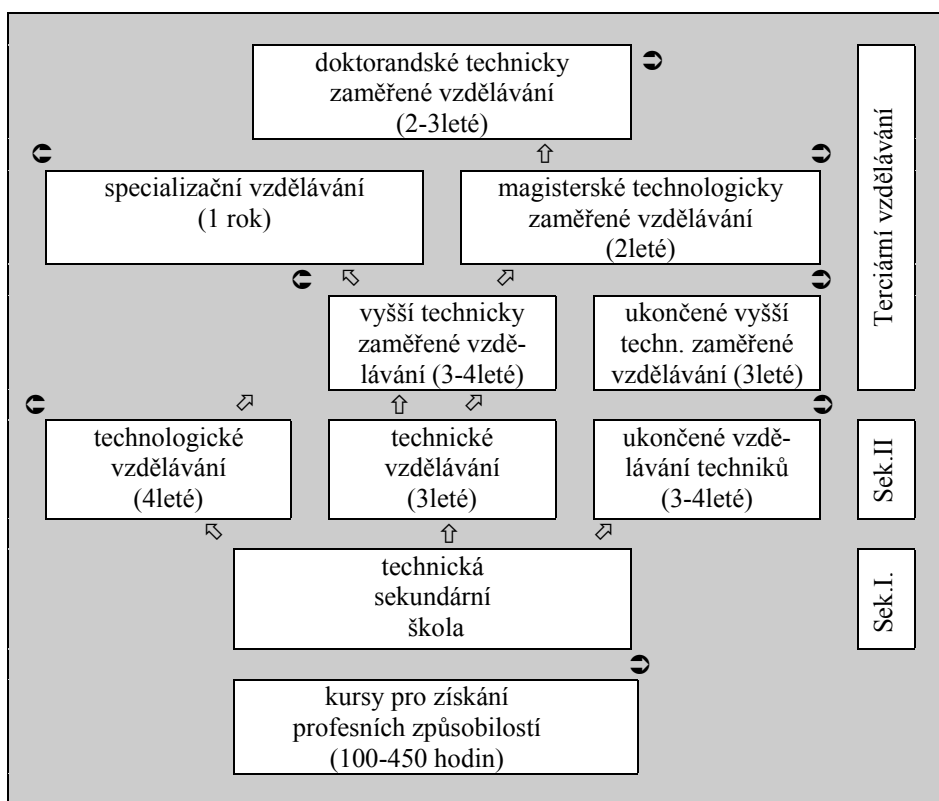
Systém sjednocování pracovních kompetencí má za úkol zjistit a definovat vědomosti a způsobilosti, které jsou nezbytné pro výkon určitého povolání. Tento úkol plní ve spolupráci se zástupci soukromých podniků, zaměstnanců a školských institucí. Podle míry samostatnosti a odpovědnosti za vykonávanou práci se rozeznává pět úrovní pracovních kompetencí. Definované pracovní kompetence jsou základem pro tvorbu učebních plánů a pro formulaci požadavků na certifikaci.

Vytváření způsobů certifikace je úkolem Systému certifikace pracovních kompetencí. Pracovní kompetence se posuzují pouze podle výsledků zkoušek, které mají svou teoretickou a praktickou část. Certifikace je dobrovolná a získaná osvědčení doplňují školská vysvědčení.

- ❖ Zajištění nabídky odborného vzdělávání vedoucího k získání pracovních kompetencí. Za tuto složku zavádění reformy odpovídá Ministerstvo školství.
- ❖ Začlenění soukromých podniků do prací na reformě odborného vzdělávání, které je úkolem Ministerstva práce.
- ❖ Vydávání informačních materiálů a evaluace postupu reformy. Jde o úkol CONCERT a ministerstev školství a práce.

Úspěch realizace reformy mexického odborného vzdělávání závisí především na tom, zda se podaří přimět podniky k účasti na tvorbě profesních kvalifikací. To je nesnadný úkol, protože více než 40 % mexické ekonomiky tvoří tzv. neformální sektor, tj. podniky, které stojí mimo formální daňový systém, nerespektují dohodnutá tarifní opatření a nepřispívají na zdravotní a sociální pojištění. Tento sektor zaměstnává osoby s nízkou kvalifikací. Vyžaduje vysoké pracovní výkony za použití jednoduchých technologií. O situaci uvnitř tohoto sektoru existuje málo spolehlivých informací. To brání tomu, aby se při tvorbě profesních kompetencí bral ohled i na tyto podniky a aby bylo možno přijímat taková opatření, která by usnadnila osobám pracujícím v neformálním sektoru zvyšování kvalifikace a vstup na trh práce.

Mexický systém odborného vzdělávání

- ↗ ↘ ↕ možnost pokračovat ve studiu na vyšším stupni
- ⊙ ⊙ kvalifikace pro vstup do zaměstnání

Pramen:

Heipel, Daniela: Nachfrage- statt Angebotsorientierung: Die Reform der beruflichen Bildung in Mexiko. Berufsbildung in Wissenschaft und Praxis. 2001, č. 1, s. 20-24. ■

Vzdělávání dospělých ve Slovinsku

Uplynulé desetiletí, které zdůrazňovalo význam počátečního vzdělávání v reformním procesu, končí vědomím, že prioritou a vývojovou nutností Slovinska by se mělo stát vzdělávání dospělých. Reforma vzdělávání dospělých je založena na realizaci strategie celoživotního učení. Plán vzdělávání dospělých na období do roku 2010 je klíčovým dokumentem pro uskutečnění strategie a dosažení hlavních cílů vzdělávání dospělých, kterými jsou vyšší úroveň základních znalostí a dovedností dospělé populace a systematické spojování formálního a neformálního, školního a mimoškolního vzdělávání.

Vzdělávání dospělých je složitý a rozmanitý systém zahrnující kromě tradičních a formalizovaných forem vedoucích k získání vzdělání vysoké úrovně také dosti jednoduché neformální a alternativní formy vzdělávání. Složitost systému se odráží v síti mnoha různých vzdělávacích institucí a programů. Tradiční instituce poskytující kurzy vzdělávání dospělých jako svou klíčovou činnost se nazývají lidové univerzity (*ljudska univerza*). Školy a vysokoškolské instituce, které poskytují hlavně vzdělávání mládeži, nabízejí také formální vzdělávací kurzy pro dospělé, přičemž přizpůsobují organizaci vyučování a programy potřebám dospělých studentů. Patří sem kurzy základního vzdělávání pro dospělé, profesní vzdělávání (zejména učňovství), večerní gymnaziální programy, odborné a maturitní kurzy, postsekundární studium a studium na vysoké škole. Odborná příprava a studium při zaměstnání jsou určeny hlavně pro dospělé studenty.

Důležitou roli ve vzdělávání dospělých hrají organizace, které nabízejí vzdělávání paralelně se svou hlavní činností, například podniková vzdělávací střediska a různé organizace v oblasti kultury, politiky, aktivit prováděných ve volném čase apod. Mnohé z těchto institucí nejsou registrovány jako vzdělávací instituce, ale jako kluby a sdružení. Nedávno prudce vzrostl počet soukromých poskytovatelů vzdělávání, kteří nabízejí kurzy cizích jazyků, počítačového software nebo účetnictví a financí, po kterých je velká poptávka. Rovněž jsou nabízeny alternativní programy neformálního vzdělávání. Ty jsou určeny pro zvláštní cílové skupiny a nazývají se Projekt učení mladých (*Projektno učenje za mlade*), Univerzita 3. věku (*Univerza za tretje življenjsko obdobje*), Příprava pro úspěšný život (*Usposabljanje za življenjsko uspešnost*), Duchovní univerzita (*Duhovna univerza*). Nové druhy neformálního učení se objevují v rámci projektu vyvíjeného slovinským Střediskem vzdělávání dospělých (*Andragoški center Republiky Slovenije*), například centra pro sebevzdělávání, výměnu vědomostí, studijní kroužky, střediska distančního vzdělávání a multimédia podporující učení.

Speciální státní program nazvaný Program 5000 pro vzdělávání nezaměstnaných (*Program 5000 za izobraževanje brezposelnih*) byl zahájen ve školním roce 1998/99. Program je každoročně připravován společně ministerstvem práce, rodiny a sociálních věcí (*Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve*) a ministerstvem školství a sportu (*Ministrstvo za šolstvo in šport*). Základním cílem tohoto projektu je zvýšit úroveň vzdělání nezaměstnaných a snížit strukturální profesní nerovnosti týkající se kvalifikací na trhu práce, a proto jsou jednotlivé programy navrhovány tak, aby nezaměstnaným poskytly příležitost k získání formálních kvalifikací na všech úrovních od základního do vysokoškolského vzdělávání. V roce 1999 se Programu 5000 a dalších vzdělávacích programů pro nezaměstnané, včetně programů pomoci při plánování kariéry a hledání zaměstnání, rozvoje osobnosti, přípravy při zaměstnání atd. zúčastnilo více než 23 000 nezaměstnaných.

Pro vzdělávání dospělých je charakteristická velká rozmanitost vzdělávacích příležitostí. Neformální vzdělávací programy jsou určeny různým skupinám, například zaměstnaným, kteří chtějí zvýšit kvalitu svého života, lidem zabývajícím se různými koníčky, nezaměstnaným, marginálním skupinám, etnickým skupinám a cizincům. Přístup do většiny neformálních vzdělávacích kurzů je neomezený, s výjimkou těch, které vyžadují určité

předchozí znalosti. Kurikula jsou otevřená a délka kurzů není pevně stanovena. Na konci kurzu se vydává doklad o jeho absolvování.

V roce 2000 byl přijat nový zákon o národních profesních kvalifikacích (*o nacionalnih poklicnih kvalifikacijah*) zavádějící certifikační systém (*certifikatni sistem*). Tento systém umožňuje získání profesní kvalifikace jiným způsobem než formálním vzděláváním. Znalosti uchazečů jsou hodnoceny zvláštní komisí a ti, kteří jsou úspěšní, obdrží státem schválený certifikát (*certifikat*) potvrzující jejich schopnost vykonávat určité profesní úkoly. Profesní kvalifikace získaná tímto způsobem může být použita na trhu práce při hledání zaměstnání nebo v dalším vzdělávání, kde držitel certifikátu nemusí absolvovat příslušné části studijního programu.

Pramen: Vzgoja in izobraženje v Republiki Sloveniji 2000. Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport, Enota Eurydice 2000. 26 s. (Též v angličtině.) ■

Co nového v časopisech

FORMATION EMPLOI	
<p>Grasser, Benoît – Rose, Bosé Usage de l'expérience professionnelle et performance productive. [Využití profesní zkušenosti a výrobní výkonnost.] Formation Emploi, 2001, č. 73, s. 5-17, lit. 31. Zkoumá se vztah mezi profesní zkušeností a výkonem v povolání. Pracovní zkušenost se považuje spojnicí mezi profesní přípravou a povoláním. Posuzuje se, jak lze využít profesní zkušenosti ke zvýšení pracovní výkonnosti. Sleduje se prezentace tématu v ekonomické literatuře. Uvádějí se výsledky empirického šetření provedeného v bankovníctví a velkoobchodu. Poukazuje se na komplexní a mnohotvárnou propojenost mezi zkušeností a výkonností, zdůrazňuje se vliv zkušenosti na výkonnost, na způsob řízení a organizaci podniku a na institucionální uspořádání oborů činnosti.</p>	<p>Eckert, Henri Analyser les mouvements d'accès et de retrait de l'emploi au cours de la période d'insertion professionnelle. [Analyzovat procesy vstupu do povolání a odchodu z něho v období profesního začleňování.] Formation Emploi, 2001, č. 73, s. 95-120, lit. 10, 7 tab., 11 obr. Analýza vztahu mezi vstupem do povolání a odchodem z něho v období profesního začleňování je založena na vymezení tří longitudinálních ukazatelů: množství vstupů a odchodů v určité době, účinnost, náklady. S jejich využitím lze sledovat dynamiku procesu a vymezit kritéria jeho hodnocení v rámci velké skupiny mladých lidí.</p>
<p>Dupray, Arnaud – Hanchane, Saïd Les effets de la formation continue en entreprise sur la mobilité et le salaire des jeunes. [Vliv dalšího vzdělávání v podniku na mobilitu a mzdu mladých pracovníků.] Formation Emploi, 2001, č. 73, s. 53-73, lit. 46, 7 obr. S využitím výsledků ankety <i>Génération 92</i> se sleduje význam dalšího podnikového vzdělávání pro mladé lidi, kteří vstoupili do zaměstnání, a srovnává se s významem dalšího vzdělávání pro starší zaměstnance. Vychází se z teorie lidského kapitálu a rozlišuje se speciální a všeobecné další vzdělávání. Posuzuje se vliv dalšího vzdělávání na změnu pracovní pozice spojenou s růstem odpovědnosti, na zvýšení mzdy a na mobilitu pracovníka. Dochází se k závěru, že další vzdělávání má větší důsledky pro mladé pracovníky než pro pracovníky starší. Prokazuje se, že na mzdu pracovníka mají větší vliv certifikáty o dalším vzdělání získané v předchozím zaměstnání než výsledky dalšího vzdělávání v podniku. To poněkud snižuje vliv dalšího vzdělávání v podniku na růst mezd. Teorie lidského kapitálu není schopna tuto skutečnost vysvětlit.</p>	<p>Bédouvé, Catherine – Giret, Jean-François Le travail en cours d'études a-t-il un effet sur l'insertion professionnelle? [Má práce prováděná v průběhu studia vliv na profesní začlenění?] Formation Emploi, 2001, č. 73, s. 31-52, lit. 23, 5 tab., 5 obr. Na základě výsledků rozsáhlého šetření uplatnění absolventů všech druhů škol z roku 1992 (<i>Génération 92</i>) se dokazuje, že pracovní činnost vykonávaná v průběhu studia ovlivňuje průběh profesního začleňování absolventů, a to bez ohledu na úroveň dosaženého vzdělání. Intenzita pracovní činnosti hraje velkou roli při profesním začleňování. Zvyšuje doplňkové kompetence, je pozitivním signálem pro zaměstnavatele, ukazatelem motivace pracovat. Stabilizuje postavení absolventů na trhu práce, vede k rychlejšímu dosažení zaměstnání na dobu neurčitou, zlepšuje postavení pracovníka v době jeho nezaměstnanosti.</p>

Eurydice, das Informationsnetz zum Bildungswesen in Europa. 20 Jahre im Dienste eines besseren Verständnisses der Bildungssysteme.

Brüssel, EURYDICE 2000. 102 s.

Europäische Glossar zum Bildungswesen. Band 2. Bildungseinrichtungen.

Brüssel, EURYDICE 2000. 215 s.

Gatti, Mario – Mereu, Maria Grazia – Tagliaferro, Claudio: **Changing occupational profiles in the hotel industry.** Case studies in France, Italy and Spain. Synthesis report. [Měníci se profesní profily v hotelnictví. Případová studie Francie, Itálie a Španělska. Shrnující zpráva.]

Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities 2000. 71 s.

Bydžovská, J. – Marinková, H. – Mulačová, V. – Slámová, H.: **K evropským modulárním strukturám.** Metodická příručka pro aplikaci modulů ve vyšším odborném studiu.

Praha, Sdružení škol vyššího studia 2001. 57 s.

Vojtěch, J. – Koucký, J. – Šťastnová, P.: **Vývojové trendy zaměstnanosti v profesním pohledu.**

Pracovní texty projektu „Uplatnění absolventů škol: analýza a výhled“ 10/2000.

Praha, ÚIV, VUOŠ, CSVŠ 2000. 90 s.

Úlovcová, H. – Berný, L. – Šťastnová, P. – Vymětalová, S.: **Přechod absolventů středních škol do praxe a jejich uplatnění.** Závěrečná zpráva. Pracovní texty projektu „Uplatnění absolventů škol: analýza a výhled“ 12/2000.

Praha, ÚIV, VUOŠ, CSVŠ 2000. 85 s., příl.

Vymětalová, S.: **Kvantitativní analýza inzerce v denním tisku a na Internetu II.** Závěrečná zpráva. Pracovní texty projektu „Uplatnění absolventů škol: analýza a výhled“ 11/2000.

Praha, ÚIV, VUOŠ, CSVŠ 2000. 44 s., 3 příl.

Špeciálne stredné školy a odborné učilištia v Slovenskej republike podľa študijních a učebných odborov v školskom roku 2000/2001.

Bratislava, Ústav informácií a prognóz školstva 2000. Nestr.

Zkratky a akronyma z oblasti odborného vzdělávání a trhu práce. 5. rozšířené a přepracované vydání.

Praha, Národní ústav odborného vzdělávání 2001. 169 s.

Nové vydání příručního slovníku určeného především čtenářům a překladatelům zahraniční odborné literatury obsahuje celkem 3878 hesel (o 454 hesel víc než předcházející 4. vydání z roku 1999). Hesla byla shromážděna na základě desetileté excerptce odborných časopisů, příruček, monografií a v poslední době byla získávána či ověřována také prostřednictvím Internetu. Jednotlivé zkratky jsou doplněny plným zněním uvedeným v původním jazyce (ve slovníku je zastoupena většina evropských jazyků) a českým překladem, který je někdy spíše vysvětlujícím komentářem. V některých případech byl překlad v novém vydání změněn nebo upraven, protože byly zjištěny podrobnější informace nebo došlo k posunu v používané terminologii. U zkratk českých institucí je kromě plného názvu v češtině uveden také oficiální překlad názvu do angličtiny, popřípadě do dalších jazyků, pokud se ho autorům podařilo zjistit. Cena slovníku činí 345,- Kč a zájemci si ho mohou objednat (poštou, faxem, e-mailem) na adrese uvedené v tiráži Zpravodaje.

Zpravodaj Odborné vzdělávání v zahraničí (do roku 2000 Zpravodaj VUOŠ)

Vydavatel: Národní ústav odborného vzdělávání – Anna Konopásková
Weilova 6, 102 00 Praha 10 – Hostivař. Tel. 7486 22 51, fax 7486 33 80.
E-mail: konopask@nuov.cz Vydávání povoleno MK ČR pod č. registrace E 10679.